

Розділ 2. ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ ТА ГАЛУЗЕЙ ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

Баланюк І. Ф.

НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ВІДНОСИН

Розглядається вплив організаційного забезпечення на ефективність розвитку аграрного сектору економіки. Обґрунтовуються основні організаційні чинники забезпечення нового етапу розвитку аграрних відносин в регіоні: програмне забезпечення, використання попереднього етапу аграрної реформи, система пріоритетів, створення ринкової інфраструктури, кадрове забезпечення, моніторинг.

У поглибленні й підвищенні ефективності розвитку аграрних відносин одне з основних місць має посідати їх надійне організаційне забезпечення. Організаційний чинник, якому завжди відводиться важлива роль у вирішенні великомасштабних і високовідповідальних проблем, набуває особливого значення в умовах поступового утвердження у сільському господарстві прогресивних засад його розвитку. Рівень організації здійснення нового етапу розвитку аграрних відносин належить до визначальних передумов забезпечення їх соціально-економічної результативності. Основними напрямками забезпечення їх дієвості є: розвиток аграрних відносин на основі спеціально регульованих програм по всій управлінській і безпосередньо виробничій вертикалі, використання попереднього етапу аграрної реформи; формування і практична реалізація системи пріоритетів, створення й ефективне використання інфраструктури обслуговування підвищених потреб надійного розвитку аграрних відносин, надійне кадрово-управлінське і моніторингове забезпечення.

Одне з основних місць в новому етапі розвитку аграрних відносин посідає їх програмне забезпечення, або, інакше кажучи, організація розвитку аграрних відносин на основі системи спеціально розроблених для цієї мети цільових програм. Необхідність їх реалізації підтверджена практикою організації здійснення першого етапу аграрної реформи в областях Карпатського регіону [2, 5 – 7]. Зокрема, на Івано-Франківщині такі програми розв'язувалися на трьох рівнях: обласному, районних і безпосередньо у сільськогос-

подарських підприємствах. При цьому до уваги брався порядок, згідно з яким спочатку опрацьовувалася обласна програма, що у ній визначалися завдання, які, включаючи напрямки і способи їх реалізації, повинні були здійснюватися як безпосередньо на Івано-Франківщині, так і в кожному районі та підприємствах, що підлягали реформуванню. З урахуванням цих найбільш загальних положень (рекомендацій), а також місцевих особливостей здійснювалися подібні програми для районів і сільськогосподарських підприємств. Вони розроблялися об'єднаними зусиллями керівників і спеціалістів відповідних органів місцевого управління та сільськогосподарських підприємств, а також науковців [6, 127]. Як підтвердив досвід, така практика виправдала себе і значною мірою сприяла тому, що аграрна реформа в області розвивалася цілеспрямованіше і швидше, порівняно з деякими іншими областями. Винятково багатим у цьому відношенні є також досвід Львівської області [1, 160].

Подібну практику в Івано-Франківській області було вирішено повторити на новій основі для умов наступного етапу розвитку аграрних відносин [8, 50]. Актуальними при її розробці стали такі аспекти:

– соціальна орієнтація розвитку аграрного сектора, де поряд з традиційними соціальними питаннями важливе місце відводиться зміцненню демографічної бази сіл, створенню нових робочих місць, зменшенню безробіття, підвищенню зайнятості сільських жителів у сфері розвитку місцевого туризму, повнішому й ефективнішому використанню лісових та водних багатств області;

– надання програмі з самого початку характеру комплексності та включення до неї вирішення не лише власне реформаційних складових, але й безпосередньо виробничих питань: удосконалення структури сільськогосподарського виробництва, розвитку окремих галузей, становлення на селі підприємництва, малого і середнього бізнесу тощо;

– у комплексній програмі чітко визначена стратегія розвитку сільського господар-

ства, в основу якої поставлені відродження галузі, формування приватного сектора, створення у селах таких умов життя і праці, які заохочували б селян та всіх інших мешканців жити і працювати в них, робили б селянську працю легшою, привабливішою, престижнішою;

– поступальна орієнтація на власні сили, на власні історично зумовлені уміння, на власну відповідальність;

– створення рівних умов для формування й ефективне функціонування різних укладів у сільському і лісовому господарствах, їх надійне науково-консультаційне та інформаційне забезпечення.

У розробці комплексної програми соціально-економічного відродження аграрного сектора області спільно з керівниками і спеціалістами управлінських і наукових установ активну участь брали працівники Міністерства аграрної політики України, Української академії аграрних наук, Інституту аграрної економіки УААН. До організації її виконання, крім обласних керівників і спеціалістів різних рівнів області, залучені науково-дослідні установи, засоби масової інформації.

Уже перший досвід роботи Прикарпаття за такою комплексною програмою дає підстави для висновку, що вона все очевидніше стає важливим організаційним чинником поглиблення і підвищення ефективності розвитку в області аграрних відносин.

Використання попереднього етапу аграрної реформи.

При цьому необхідними у забезпеченні ефективного розвитку аграрних відносин будуть умілі і високоефективні використання та примноження здобутків попереднього етапу аграрних реформуваль. Ставлення до здійснюваної аграрної реформи не завжди було однозначним. З самого початку у ньому виділялися два напрямки. Один з них уособлював активну підтримку радикалізації аграрних відносин і об'єднував навколо себе усіх, хто очікував їх, вірив у них і зв'язував з ними майбутнє – як своє особисте, так і більш загальне, загальнодержавне. Одночасно з цим були інші, протилежні погляди, які не просто заперечували і відкидали саму ідею переведення сільського господарства на прогресивні засади розвитку, але й чинили йому доступний для них опір. Співвідносність цих напрямків не була постійною, вона змінювалась в бік збільшення частки прихильників

реформи. Це найбільш увиразнювалося після кожного помітного успіху реформи, за підсумками якого більша частина селян приходила до висновку про її прогресивну стратегічну спрямованість, від якої вони можуть мати соціально-економічну віддачу.

За всіх складностей, у яких проходив початковий етап аграрних реформуваль, і незважаючи на те, що за соціально-економічною результативністю він не відзначався успіхом, на цьому етапі отримані певні здобутки, всю сукупність яких можна об'єднати у три групи:

– суспільно-політичні зміни на користь селян у частині земельних та майнових відносин власності й форм господарювання [11, 19];

– досвід організації проведення аграрних реформуваль;

– зміна соціально-психологічної ситуації щодо них у бік їх утвердження.

Найглибшими за суттю і найважливішими за стратегічним цільовим призначенням є здобутки першої групи, до яких належать передача у власність селян земель з правом їх використання і розпоряджання ними кожного окремо взятого власника та гарантування права вільного вибору форм господарювання і підприємництва на селі. Це настільки великі надбання розвитку аграрних відносин у політично незалежній Україні, що найповнішу оцінку його соціально-економічного і суспільно-політичного значення дасть історія. Вона починає це робити першими проявами приросту валової продукції сільського господарства (що мало місце у 2000-2001 роках) і помітним збільшенням частки агроформувань усіх організаційно-правових форм, які закінчили ці роки з прибутками. Це, крім усього іншого, дає підстави для висновку, що уже у порівняно недалекому майбутньому матимуть місце більш суттєві успіхи, в тому числі на рівні районів будуть забезпечені всі гарантії щодо використання наданих селянам прав і можливостей розпоряджатися власністю на землю та майно (земельні та майнові паї) і господарювати за найбільш прийнятною для кожного формою.

У частині ефективної організації розвитку нового етапу аграрних відносин визначальне місце займатиме використання надбань останніх років попереднього етапу, як, приміром, надання цьому процесові динамічності, його повне і своєчасне забезпечення законодавчими та іншими нормативно-правовими актами і положеннями, підвищення

відповідальності виконавчих структур за повне і своєчасне здійснення усіх організаційних та інших заходів тощо. Це ще й важливо у зв'язку з тим, щоб не допустити зниження темпів динамічності аграрних перетворень, досягнутих у процесі виконання Указу Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки". Завдяки достатньо високій активності виконавчих структур державної влади різних рівнів, за один рік було зроблено багато з того, що мало бути виконаним у попередні роки.

Як відомо, не все і не всіма сприймалося у цьому відношенні однозначно, особливо це стосується побоювань, що прискорення реформаційних процесів може завдати певної шкоди їх якості. Але, як показав досвід, цього не трапилось. Хоч певні недоробки мали місце, проте є підстави для висновку, що їх було не більше, порівняно з тими, які були допущені тоді, коли реформа не відзначалася достатньою активністю її здійснення, що можна вважати однією з причин її недостатньої ефективності. Як тільки під впливом активізації аграрних реформувальних з боку найвищих державних структур їм було надано необхідного прискорення, перетворювальні процеси пішли швидше і, що надзвичайно важливо, почали залучати на свій бік все більшу частину селян, зацікавленість яких у реформі почала проявлятися повніше й активніше.

У зв'язку з цим не виправдано було б недооцінити те, що президентом України вдало був обраний час реформаційних процесів (закінчення в основному господарських робіт на селі) і встановлення жорстких термінів їх проведення – до початку весняних польових робіт. Останнє було надзвичайно важливим і високорезультативним завдяки збігові двох груп обставин: з одного боку – високої державної відповідальності за дотримання встановлених термінів реформування, що вимагалось від управлінських структур, з іншого – набутої усім попереднім хліборобським досвідом внутрішньої вимоги селян до себе вийти на весняне поле підготовленими не лише організаційно і технологічно, але й психологічно. І, хоч багато чого, пов'язаного з реформуванням довелося закінчувати в період весняно-польових робіт або пізніше, ситуація, яка склалася навколо

аграрних перетворень із самого початку їх прискорення, виявилася на їх користь. Є підстави вважати, що все це у єдності з підвищенням уваги державної влади до забезпечення потреб села (навіть в умовах збіднілої технічної оснащеності сільського господарства і не у всьому сприятливих погодних умовах) дало можливість у 2000-му році одержати перші за останні роки позитивні зрушення.

На основі поєднання суспільно-політичних здобутків аграрної реформи з істотним підвищенням її організаційного забезпечення на селі помітно змінилася на її користь соціально-психологічна ситуація: селяни все очевидніше сприймають аграрні реформування як такі, що починають працювати на них і обіцяють підвищення їх соціально-економічної результативності.

Усе це у поєднанні з нарощуванням фінансово-економічної підтримки аграрних реформувальних з боку держави сприяло не лише прискоренню їх здійснення, але й формуванню навколо них сприятливого економічного, соціального і психологічного середовища як безпосередньо на селі, так і в країні в цілому [3, 97]. Повне й уміле використання закладених у ньому можливостей набувати значення однієї з найважливіших заповорок поглиблення і підвищення ефективності нового етапу розвитку аграрних відносин.

Одночасно є підстави передбачити, що одним з чинників забезпечення ефективного розвитку нового етапу аграрної реформи буде формування системи пріоритетів. Їх вибір належить до загальноприйнятих вихідних засад суспільного, соціально-економічного та іншого розвитку. Це у всій його повноті стосуються проблеми пріоритетів розвитку аграрних відносин. Їх сукупність охоплює собою економічні, організаційні, соціальні та інші пріоритети. Можна вести мову про їх повне й одночасне вирішення. Проте, оскільки у практиці це неможливо, єдино правильно виходити з того, що у кожній з цих груп на кожному даному відрізку часу мають бути відібрані найважливіші пріоритети.

Проблема вибору пріоритетів не належить до нових. Певний досвід у її вирішенні, в тому числі стосовно розвитку аграрних відносин, вже набуто. Проте, зважаючи на їх багатоаспектність, об'єктивною є необхідність переходу від вибору окремих пріо-

ритетів до одночасного вирішення їх сукупності. На цій основі формується два важливі завдання – формування системи пріоритетів і побудова їх вертикалі. Щодо першого з них – це означає необхідність вибору пріоритетів не взагалі, а стосовно кожної складової розвитку аграрних відносин: їх організації, кадрового забезпечення, структурних зрушень, соціальних проблем тощо. У практичному відношенні це означає, що потреби розвитку аграрних відносин висунули на порядок денний проблему цілеспрямованого переходу від окремих (одиночних, генеральних) пріоритетів до їх певної сукупності з обов'язковим комплексним вирішенням.

Особливість їх вибору полягатиме у тому, що при всій найбільш загальній ідентичності пріоритетів для областей Карпатського регіону кожна з них на кожному даному етапі вирішуватиме дві групи завдань: з одного боку – вибір пріоритету як такого, з іншого – пошук шляхів і можливостей їх практичного втілення. У природних, економічних, соціальних та інших сферах життя області, регіону є багато спільного. Проте це не означає, що у всіх без винятку випадках вони обиратимуть однакові пріоритети, етапи і способи їх практичного вирішення. Вони можуть співпадати у своїй основі, але не обов'язково у деталях. Тому кожна область і кожен район вирішуватиме цю (як й інші) проблему по-своєму, а уміння визначення пріоритетів, обґрунтування шляхів і механізмів їх організаційного, економічного та іншого забезпечення характеризуватиме рівень підготовки управлінських структур до роботи в умовах пріоритетності інтересів.

Як показав досвід здійснення в регіоні аграрної реформи, виняткового організаційного значення набуває необхідність побудови вертикалі (вертикалей) пріоритетів. Суть цієї нетрадиційної категорії у тому, що в кожній області доцільно визначити пріоритети на всіх управлінських рівнях: область – район – сільська рада – сільське поселення. Найбільш загальні з них будуть спільними для всієї вертикалі і сформують її серцевину (становий хребет), інші будуть специфічними для конкретного рівня, окремо взятого району чи села і, являючи собою певні відгалуження від серцевини, будуть доповнювати її, надавати вертикалі завершеності як щодо суті, так і щодо шляхів її практичної реалізації.

На цій основі для кожного з пріоритетів формуватиметься своєрідне “дерево пріоритетів”, яке даватиме повніше і глибше уявлення про комплексну сутність кожного пріоритету і дозволить чіткіше обирати шляхи та механізми їх практичного забезпечення. Та чи інша єдність таких організаційних побудов формуватиме генеральну сукупність пріоритетів, яка, у свою чергу, становитиме одну з вихідних основ стратегії розвитку.

Створення і ефективне використання інфраструктури обслуговування підвищених потреб надійного розвитку аграрних відносин.

Глибокі якісні зміни, які відбуваються в аграрному секторі під впливом його реформування, зумовлюють необхідність пошуку ефективного обслуговування. Основним напрямом досягнення цієї мети є створення системи відповідних структур, які останнім часом розглядаються як самоврядні організації. До них, зокрема, належать організації ринкового призначення, кооперативи, кредитні спілки тощо, які створюються у всіх регіонах (областях) країни.

Одночасно з формуванням загальноприйнятих в Україні інфраструктурних утворень в регіоні почалося відродження специфічної форми самоврядування у вигляді Аграрної палати. Вона діяла у Галичині до 1939 р., після чого припинила своє функціонування. Першою її почала відновлювати Львівська область, у якій вона свого часу побутувала як “Львівська Ізба рольніча”. Одночасно подібні структури функціонували в межах територій колишніх Львівської, Станіславської і Тернопільської областей [9, 3]. Львівщину підтримали Міністерство агропромислового комплексу та Адміністрація Президента України. Враховуючи позитивну діяльність “Ізби рольнічої”, а також виходячи з потреб мати подібний до неї орган у сучасних умовах, Львівська обласна рада 2-го скликання 25 грудня 1997 р. прийняла рішення «Про доцільність створення Львівської Аграрної палати».

Для його виконання 3 травня 1998 р. на виборах представників від районів області до Аграрної палати такий орган самоврядування був створений, а 30 червня того ж року установчими загальними зборами уповноважених представників Аграрної палати був прийнятий “Статут Львівської Аграрної палати”, офіційно зареєстрований 22 вересня управлінням юстиції області [9, 23 – 64].

Ним визначено, що Львівська аграрна палата є представницьким органом, створеним на засадах виборності й самоврядування з метою захисту земельних прав власників, їх економічних, майнових, соціальних та правових інтересів в умовах ринкової економіки [5, 23]. Головною метою палати є сприяння розвитку підприємництва в аграрному секторі у процесі формування багатокладної економіки на захист правових, соціальних і фінансових інтересів її членів. За порівняно короткий період часу Аграрна палата області перетворилася в активно діючий орган, який став центром усієї роботи з організаційного забезпечення діяльності не лише її самої, але й усіх інших самоврядних структур, які все більше групуються навколо неї, а разом взяті вони значно підвищують самоврядницький характер функціонування аграрного сектора економіки області.

Досвід діяльності Львівської аграрної палати дає підстави для висновку, що такі (або подібні) органи самоврядування доцільно створювати в усіх областях не лише Карпатського регіону, але й України загалом.

Формуванню інфраструктури аграрного ринку сприяв Указ Президента України від 6 червня 2000 року “Про заходи щодо формування та функціонування аграрного ринку”. На виконання цього указу Івано-Франківська обласна державна адміністрація у липні 2000 року прийняла розпорядження “Про заходи щодо забезпечення формування аграрного ринку в області” [10, 1-4]. Відповідно до організаційних заходів, передбачених розпорядженням, в області створено на початку 2002 року 4 агроторгові доми, 4 товарні біржі, 7 аукціонів живої худоби, 39 виставок-ярмарків, 54 оптових продовольчих ринків, 29 оптових овочевих ринків, 158 обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, 1001 заготівельних пунктів, 18 кредитних спілок, 30 брокерських контор, 147 фірмових магазинів для торгівлі сільськогосподарською продукцією.

Кадрове забезпечення.

Особливе місце серед організаційних чинників вирішення на необхідному рівні розвитку нового етапу аграрної реформи посідає підвищення рівня її кадрового забезпечення, тобто достатньо підготовленими і зацікавленими у ній керівниками та спеціалістами різних рівнів. Успішна підприємниць-

ка діяльність, як підкреслює Й.С. Завадський, значною мірою залежить від кадрів [7, 90]. Не лише тому, що керівникам та спеціалістам завжди й у всьому відводиться визначальне місце в організації та проведенні тієї чи іншої роботи, але й у зв'язку з тим, що на них покладається відповідальність за її якісне проведення і консолідацію зусиль усіх, хто має відношення до кожної конкретної справи. Це загальне положення у всій його повноті не лише стосується проблеми здійснення аграрної реформи, але й має щодо її організації підвищене значення. Це зумовлюється кількома обставинами:

по-перше, реформування аграрних відносин – це відносно нова для наших умов справа, досвіду в проведенні якої до певного часу не було. На це здатні лише достатньо підготовлені до аграрних реформувань керівники і спеціалісти державних органів управління і безпосередньо виробничої сфери;

по-друге, в процесі проведення аграрної реформи виникає багато непередбачених питань і проблем, на які потрібно вміти дати невідкладну і достатньо кваліфіковану для кожного конкретного випадку відповідь, на що спроможні лише добре підготовлені спеціалісти;

по-третє, у зв'язку з тим, що у проведенні аграрної реформи важливе місце посідає знання працівниками сільськогосподарських підприємств її суті, керівники і спеціалісти, відповідальні за її організацію, повинні бути добре підготовленими до роботи з селянами, вміти дохідливо роз'яснювати їм всі положення реформування, вміти допомогти у виборі найбільш прийняттого для кожних конкретних умов варіанта організаційно-правової форми новостворюваного агроформування, у вирішенні питань з розподілу майна тощо;

по-четверте, організатори реформування повинні бути настільки передбачливими, щоб ще на стадії підготовки до нього вміти допомогти селянам у розв'язанні питань пореформеного розвитку створених в процесі реформування нових агроформувань. Без цього, як показує досвід, новостворені сільськогосподарські підприємства з самого початку можуть зустрітися з ускладненнями, яких можна було б уникнути, якби весь процес реформування здійснювався на засадах передбачень;

по-п'яте, всі, хто має безпосереднє відношення до організації і проведення аграрної реформи, повинні володіти підвищеною відповідальністю за її результати. Цю рису слід вважати найважливішою при проведенні реформування аграрних відносин [4, 257 – 259].

Розглядаючи місце і роль в аграрній реформі її кадрового забезпечення, В.В. Юрчишин характеризує його як кадрово-управлінський ресурс, що за своїм значенням не поступається усій сукупності разом взятих матеріальних, фінансових, економічних та інших ресурсів, потенційні можливості яких можуть бути ефективно реалізовані лише за наявності та при умілому використанні всебічно підготовленого й ефективно діючого кадрово-управлінського потенціалу [12, 58]. Зважаючи на це, ефективне реформування аграрних відносин може бути забезпечене лише за умови узгодженої дії кадрів управління усіх рівнів – від найвищих державних до безпосередньо виробничих. На цій основі на їх новому етапі має бути, з одного боку, якомога краще використаний потенціал управлінців, надбаний на першому етапі реформи і примножений подальшими відповідними надбаннями. Саме на цій основі у всіх регіональних утвореннях (областях, районах, агроформуваннях) буде сформована кадрово-управлінська вертикаль як одна з найважливіших передумов поглиблення і підвищення ефективності розвитку аграрних відносин у найближчій і більш віддаленій перспективі. Їх майбутнє залежатиме від надійності такої вертикалі, яка в міру розвитку аграрних відносин набуватиме якісно вищих, надійніших та ефективніших рис.

Активне здійснення поглибленого моніторингу подальшого розвитку аграрних відносин.

Категорія моніторингу включає вивчення кожного окремого випадку і його конкретного застосування. Це окрема гілка економічних знань, яка при всій своїй важливості ще не набула необхідного визнання і недооцінюється у практичній роботі. Якщо ж вона і застосовується, то переважно з метою кількісного відображення того, що вивчається без синтезу причинно-наслідкових зв'язків і відносин, які при цьому мають місце. Це у всій його повноті стосується проблеми виявлення розвитку аграрних відносин [6, 177].

Проте, як засвідчує аналіз проведення першого етапу реформування аграрних відносин, однією з причин їх недостатньо ефективного здійснення була недооцінка системного виявлення їх розвитку. Постійний моніторинг процесів, явищ, причин, результатів та інших складових будь-якого розвитку завжди є однією з найважливіших передумов його надійного організаційного забезпечення. Проте активний і всебічний моніторинг проведення аграрної реформи ще не набув значення організуючого чинника, який міг би прискорити і підвищити ефективність розвитку аграрної реформи на її першому етапі. Подолання цього недоліку, точніше – прорахунку, висувається на одне з визначальних місць в організації наступного етапу реформи. При цьому варто дотримуватися таких вихідних положень.

По-перше, найважливішою складовою його активного, дійового і достатньо ефективного здійснення має стати включення моніторингу в систему першочергових заходів, що будуть розроблятися з метою забезпечення ефективного розвитку нового етапу аграрних відносин. При цьому важливо розглядати його як механізм, який має діяти постійно і яким повинні уміти користуватися усі, хто матиме безпосереднє відношення до організації аграрної реформи.

По-друге моніторинг у єдності повинен забезпечити управління реформою достовірною інформацією як цілісної системи, так і її окремих складових. Це означає, що моніторинг повинен охоплювати всі без винятку елементи реформування аграрних відносин, а також процеси і явища, які при цьому матимуть місце, їх соціально-економічну результативність.

По-третє, всі учасники моніторингу повинні знати, які функції він виконує. Незалежно від того, який елемент (аспект) реформування підлягає моніторингу, у найбільш загальному відношенні можна виділити кілька груп: безпосереднє вивчення процесів і явищ, які мають місце у процесі реформування; причини, які стримують його розвиток і негативно впливають на його соціально-економічну результативність і як обмежити, а ще краще – повністю подолати їх дію; обґрунтування системи заходів, здатних вивести аграрні реформування на якісно вищий рівень. Практично саме до цього зводиться

моніторинг, саме таким є його визначальна мета.

По-четверте, моніторинг розвитку аграрних відносин повинен охоплювати всі управлінські рівні – від найвищих до низових (базових). Інакше кажучи, у кожному конкретному випадку, для кожного перетворювального процесу має бути побудована своєрідна моніторингова вертикаль, на кожному «поверсі» якої будуть виявлятися конкретні ситуації, питання й проблеми. Взаємоповнюючи один одного, результати такого виявлення дадуть необхідне уявлення про характер розгортання і результативність кожного підетапу розвитку аграрних відносин. Особливе місце при цьому має надаватися вивченню того, за рахунок яких саме чинників забезпечується одержання позитивних якісних результатів реформування, як і у якій мірі воно наближує забезпечення тих інтересів селянина, що їх потрібно досягти внаслідок здійснення нового етапу аграрної реформи.

Як засвідчує досвід, ефективність розвитку аграрних відносин забезпечується при системному і комплексному поєднанні всіх організаційних чинників.

1. Аграрна реформа на Львівщині, 1990 – 1994: Документи і матеріали / За ред. М. Гладія. – 2-е вид., доп. – Львів: Каменяр, 1995. – 160 с.

2. *Баланюк І.Ф.* Організаційне забезпечення реформування аграрних відносин у регіоні // Економіка АПК. – 1998. – № 12. – С. 5 – 7.

3. *Баланюк І.Ф.* Науково-прикладні аспекти розвит-

ку аграрних відносин у регіоні Карпат. – К.: Інститут аграрної економіки, 2000. – 104 с.

4. *Баланюк І.Ф.* Реформування в аграрному секторі регіону. К.: ІАЕ, 1999. – 270 с.

5. *Березівський П.* Формування організаційних структур ринкового типу в аграрному секторі Львівщини // Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК. № 7 (1). – Львів: Львів. держагроуніверситет, 2000. – С. 16 – 23.

6. *Вишиванюк М.В.* Новий етап розвитку аграрної реформи в області. – Івано-Франківськ: "Плай", 2001. – 218 с.

7. *Завадський Й.С.* Менеджмент: Management. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – Т. 1. – 543 с.

8. Комплексна програма соціально-економічного відродження аграрного сектора області. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 50 с.

9. Львівська аграрна палата виборний представницький орган самоврядування землевласників. За ред. М. Гладія. – Львів: Українські технології, 1998. – 82 с.

10. Про заходи щодо забезпечення формування аграрного ринку в області: Розпорядження Івано-Франківської обласної державної адміністрації від 10 липня 2000 р. № 454. – Івано-Франківськ, 2000. – 4 с.

11. *Сахацький М.П.* Проблеми відродження сільського господарства. – К.: ІАЕ УААН, 2000, – 304 с.

12. *Юрчишин В.В.* Зміцнення кадрово-управлінського потенціалу аграрних формувань // Соціально-економічна модель постреформованого розвитку агропромислового виробництва в Україні. – К.: ІАЕ УААН, 2000. – С. 53 – 64.

The influence of organizational maintenance on the efficiency of the development of agrarian sector of economics are considered. The fundamental organizational principles of maintenance of the new period of development of agrarian relations in the region are based: the program maintenance, the using of the previous period of agrarian reform, the system of priorities, the creation of market infrastructure, the personnel providing, monitoring.

Пилипів Н. І.

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК НАФТОГАЗОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

В статті розглянуто проблеми формування стратегічного розвитку нафтогазової промисловості, виходячи із виняткової важливості галузі для всього народного господарства, щодо забезпеченості України паливно-енергетичними ресурсами.

Формування стратегії розвитку нафтогазової промисловості повинно виходити із розуміння виняткової важливості галузі для всього народного господарства, яка вирішує

одне з основних завдань національної економіки – забезпечення України паливно-енергетичними ресурсами.

До числа важливих енергоносіїв належить нафта і газ. Протягом останніх років щорічний видобуток нафти з газовим конденсатом становив близько 4 млн. т. і майже 18 млрд.м³ природного газу (табл.1).

З приведених у цій таблиці даних видно, що промисловий видобуток нафти досяг свого максимального рівня у 1970 році –